

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİMDALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK
İKİNCİ ÖĞRETİM TEZSİZ YÜKSEK LİSANS
DÖNEM PROJESİ

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN MÜZAKERE BECERİLERİNİ
ARTIRMAYA YÖNELİK YARDIM PROGRAMI

Ertuğrul PERŞEMBE

İzmir

2008

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİMDALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK
İKİNCİ ÖĞRETİM TEZSİZ YÜKSEK LİSANS
DÖNEM PROJESİ

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN MÜZAKERE BECERİLERİNİ
ARTIRMAYA YÖNELİK YARDIM PROGRAMI

Ertuğrul PERŞEMBE

Danışman
Doç.Dr. Abbas TÜRNÜKLÜ

İzmir
2008

YEMİN METNİ

Yüksek lisans dönem projesi olarak sunduğum “**Lise Öğrencilerinin Müzakere Becerilerini Artırmaya Yönelik Yardım Programı**” adlı çalışmanın tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım yapıtların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

/ / 2008

Ertuğrul PERŞEMBE

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼'ne

İř bu çalışma, j¼rimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalında Y¼KSEK LİSANS D¼NEM PROJESİ olarak kabul edilmiştir.

Bařkan: Doç.Dr. Abbas T¼RN¼KL¼ (Danışman)

¼ye:

¼ye:

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen ¼đretim ¼yelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../2008

.....

Prof. Dr.....

Enstit¼ M¼d¼r¼

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın gerçekleőmesinde bana yardımcı olan, destek ve katkılarıyla beni teővik eden kiőilere teőekkürü bir borç biliyorum. Çalışmanın her aőamasında akademik yardımlarını benden esirgemeyen danıőmanım Sn. Doç. Dr. Abbas TÜRNUKLÜ'ye teőekkürlerimi sunmak isterim.

Ayrıca, alıőma boyunca destek, yardım ve sevgilerini eksik etmeyen eőim, çocuklarım, annem ve kardeőlerime çok teşekkür ederim.

Ertuğrul PERŞEMBE

İÇİNDEKİLER	Sayfa No
TEŞEKKÜR	i
İÇİNDEKİLER	ii
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
BÖLÜM I: GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Çalışmanın Amaç ve Önemi	3
1.3. Sayıtlar	3
1.4. Sınırlılıklar	4
1.5. Tanımlar	4
BÖLÜM II: İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR	6
2.1. Çatışma ve Çatışma Çözme	6
2.1.1. Çatışmanın Tanımı	6
2.1.2. Çatışmanın Nedenleri	7
2.1.3. Çatışma Türleri	10
2.1.4. Çatışmanın Olumlu Sonuçları	11
2.1.5. Çatışma Çözme	13
2.1.6. Çatışma Çözme Davranışları	15
2.1.7. Çatışma Çözmede Temel İlkeler	17
2.1.8. Çatışma Çözme Süreçleri	22
2.2. Çatışma Çözme ve Müzakere	23
2.2.1. Müzakerenin Tanımı	24
2.2.2. Müzakerenin Önemi	25
2.2.3. Müzakere Biçimleri	26
2.2.4. Kazan-Kazan Müzakerelerinde İşlem Basamakları	27

2.3. Okullarda Müzakere Çatışma Çözme Yönteminin Uygulanması	34
2.3.1. Okullarda Müzakere Sürecinin Uygulanması	35
2.4. Okullarda Yaşanan Çatışmalar ve Çatışma Çözme Becerileri	
Üzerine Yurt İçi ve Dışında Yapılan Bazı Araştırmalar	42
2.4.1. Yurt İçinde Yapılan Bazı Araştırmalar	43
2.4.2. Yurt Dışında Yapılan Bazı Araştırmalar	47
BÖLÜM III: YÖNTEM	49
3.1. Araştırma Modeli	49
BÖLÜM IV: SONUÇ ve ÖNERİLER	50
4.1. Sonuç	50
4.2. Öneriler	50
KAYNAKÇA	53
EKLER	57
Lise Öğrencilerinin Müzakere Becerilerini Artırmaya	
Yönelik Yardım Programı	57
Etkinlik 1: Hoş Geldiniz ve Genel Bir Bakış	58
Etkinlik 2: Müzakereye Giriş	62
Etkinlik 3: Çatışmayı Anlama	66
Etkinlik 4: Çatışmanın Kaynakları	80
Etkinlik 5: Barış ve Barışmayı Anlama	91
Etkinlik 6: İletişim Becerileri	100
Etkinlik 7: Müzakerecinin Nitelikleri ve Rolü	110
Etkinlik 8: Müzakere Sürecine Genel Bir Bakış	115
Etkinlik 9: 1. Adım: Müzakereyi Kabul Etme	124
Etkinlik 10: 2. Adım: Bakış Açılarını Anlama	127
Etkinlik 11: 3. Adım: Çıkarlara Odaklanma	138
Etkinlik 12: 4. Adım: Kazan-Kazan Seçenekleri Geliştirme	147
Etkinlik 13: 5. Adım: Seçenekleri Değerlendirme	153

Etkinlik 14: 6. Adım: Anlaşmaya Varma	158
Etkinlik 15: Müzakere Uygulaması	163
Etkinlik 16: Anahtar Kavramların Gözden Geçirilmesi	171

ÖZET

Okullarda çatışma çözüm programlarının iki ana hedefi bulunmaktadır. Birincisi, okulları öğrencilerin birbirleriyle yapıcı ilişkiler kurdukları ve öğrenebildikleri güvenli yerler haline getirmektir. İkincisi ise, çocukları ve gençleri geriye kalan yaşamlar boyunca yaşadıkları çatışmaları yapıcı bir şekilde çözmek için ihtiyaç duyacakları beceri ve davranışlar yönünde sosyalleştirmektir. Bu iki hedef birbirlerini tamamlayıcı hedeflerdir.

Bu araştırmada, lise düzeyindeki öğrencilerin yaşadıkları çatışmaları çağdaş bir çatışma çözüm yöntemi olan müzakere sürecini uygulayarak çözmeleri yönünde eğitilebilmeleri amacıyla müzakere becerilerini artırmaya yönelik bir yardım programı oluşturulmuştur.

Lise Öğrencilerinin Müzakere Becerilerini Artırmaya Yönelik Yardım Programında, müzakerenin ne olduğu, çatışmanın doğası ve kaynakları, çatışmaya gösterilen tepkiler, barış ve barışmayı anlama, iletişim becerileri, müzakerecinin rolü, müzakere sürecinin adımları konularını öğretmeyi amaçlayan etkinlikler ve uygulamaya yönelik örnek senaryolar yer almaktadır.

Etkili öğretim ortamlarının hazırlanmasıyla çatışma çözme ve müzakere becerileri, öğrencilere akademik becerilerin öğretilmesi gibi öğretilmektedir. Bu becerileri öğrenen çocuklar ve gençler barışsever bir toplumun temel taşlarını oluşturacaklardır.

ABSTRACT

There are two central purposes for conflict resolution programs in schools. The first is to make schools safe places where students relate to each other in constructive ways and can learn. The second is to socialize children and young adults into the competencies and attitudes they will need to resolve conflicts constructively for the rest of their lives. These two purposes are complementary.

In this research, a help program aimed at improving the negotiation skills of students at high school levels has been formed to train them to be able to resolve conflicts they experience by practicing the negotiation process which is a contemporary resolution method.

There are activities intending to teach the subjects including what negotiation is, the nature and sources of conflict, responses to conflict, understanding peace and peacemaking, communication skills, the role of the negotiator, the steps of the negotiation process and sample simulations inclined towards practice in the Help Program Aimed at Improving the Negotiation Skills of High School Students.

Conflict resolution and negotiation skills can be taught to students same as academic skills by preparing efficient teaching atmospheres. Children and young adults who have learned those skills will form the building blocks of a peaceful society.

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde çalışmanın problem durumuna, amaç ve önemine, çalışma ile ilgili tanımlara yer verilmektedir.

1.1 Problem Durumu

Günümüzde şiddet olgusunun toplumun bütünlüğünü tehdit eden en önemli sorunlardan biri olduğu çoğunluk tarafından kabul edilen bir gerçektir. Şiddetin toplum içinde yaygınlaşmasında ve kişilerarası iletişimde büyük yıkımlara yol açmasında bir çok iç ve dış faktörler rol oynamaktadır. Özellikle son yıllarda şiddet olgusunun birer eğitim yuvası olan okullarda da kendini gösterdiği yapılan bir çok araştırmayla ve medya araçları tarafından ortaya konmaktadır. Hemen her gün gerek basılı yayın organlarında gerekse görsel medyada öğrencilerin karıştığı şiddet olaylarıyla ilgili birçok haber yer almaktadır. “Dolayısıyla okul ortamında ‘zarar verme, zarar görme’ ‘incitme-incinme’ gerçeği ile sıklıkla karşılaşılmaktadır” (Türnüklü, 2006: 3).

Okul ortamında yaşanan şiddetin, öğrencilerin aralarında yaşadıkları çatışmaları yıkıcı değil yapıcı biçimlerde çözümlene becerileri yönünden yetersiz olmalarından kaynaklandığı günümüzde kabul gören bir yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre sorun, okul gibi sosyal ortamlarda yaşanması doğal ve kaçınılmaz olan çatışmaların ortaya çıkması değil, çatışmaların çözümlenme biçimlerinden kaynaklanmaktadır. “Okulda şiddetin ve öfkenin artmasında yıkıcı çatışma çözme yöntemlerinin etkisi olduğu da söylenebilir” (Hart & Gunty, 1997; aktaran Çoban, 2005: 256).

“Çatışma olmadan, kişisel gelişim ve sosyal değişim mümkün değildir. Maalesef, çatışma dendiğinde, çoğu insanın algısı oldukça olumsuzdur” (Bodine, Crawford ve Schrumpf, 2002: 65). “Çatışmanın olumlu ya da olumsuz olarak kabul edilmesi, kısmen kültürel gibi görünmesine karşın nasıl görüldüğü, ne kadar olumlu, yapıcı ve tarafları bütünleştirici ve ilişkileri geliştirici olarak yönetilip yönetilmediğiyle de doğrudan ilgilidir” (Türnüklü, 2006: 36).

Okullarda öğrenci çatışmalarının yönetimine ve çözümüne yönelik iki temel yaklaşım söz konusudur. Bunlardan birincisi, öğrencilerin davranışları ve çatışmaları üzerindeki dış (öğretmen, müdür, veli vb.) denetim, etki ve müdahaledir. Diğer ise, öğrencinin davranışları ve çatışmaları üzerinde ,iç (öğrencinin yine kendisinin) müdahale, etki ve denetimidir (Johnson ve Johnson, 1992; aktaran Türnüklü, 2006: 37).

Öğrencilerin çatışmaları dış denetim, etki ve müdahalelere başvurmadan kendi başlarına veya akranlarından yardım alarak çözebilmeleri amacına yönelik pek çok çatışma çözme programları geliştirilmiş ve sınanmıştır.

Bu alanda bir çok araştırması olan Johnson, Johnson, Dudley ve Magnuson’un (1995) araştırmalarının sonuçları, çatışma çözme ve akran arabuluculuğu programlarından sonra, a) öğrencilerin yapıcı çatışma çözme ve akran arabuluculuğu becerilerini öğrendiklerini, b) okuldan uzaklaştırmada düşüş olduğunu, öğretmen ve yöneticilere bildirilen çatışma durumlarının azaldığını göstermiştir (Çoban, 2005: 257).

“Kişiler arası çatışmalar genel olarak üç farklı yolla çözülebilir. Bu yollar problem çözme tartışmaları (*müzakere*), arabuluculuk ve yargıçlık yaklaşımlarıdır” (Cohen, 1995; aktaran Türnüklü, 2007: 207). Bu çalışmada “müzakere” yöntemi esas olarak benimsenmiş ve lise öğrencilerinin aralarında yaşadıkları sorunları bu yönteme başvurarak çözebilecekleri düşüncesinden hareket edilmiştir.

1.2. Çalışmanın Amaç ve Önemi

“Lise Öğrencilerinin Müzakere Becerilerini Artırmaya Yönelik Yardım Programı”nın genel amacı; Lise öğrencilerine yaşadıkları çatışmaları çözmek için bir seçenek olarak müzakere becerilerini öğretmektir. Öğrencilere kazandırılması amaçlanan bilgi ve becerilerin arasında; çatışmanın doğasını ve kaynaklarını anlama, çatışma çözme ilkeleri, farklılık ve çatışma çözme, barış ve barışmayı anlama, müzakerenin gerekliliği ve adımları, karşılıklı çıkarları tanımlayabilme, duygularını ifade edebilme, başkalarının duygularını anlama, empati, iletişim becerileri, etkin dinleme, kazan-kazan seçenekleri yaratma becerileriyle ilgili çalışmalar bulunmaktadır. Bu tür programların yaygınlaştırılması ve okullarda uygulanmasına katkıda bulunmak bu çalışmanın diğer bir amacını oluşturmaktadır.

Öğrencilere çatışma çözme becerilerini kazandırmak amacıyla yurt içi ve yurt dışında bir çok program hazırlanmıştır. Çeşitli kaynak ve programlardan yararlanılarak hazırladığımız bu programın, öğrencilerin hem yaşadıkları çatışmaların nedenleri ve etkileri konusunda bilgilenmelerini sağlamak hem de aralarındaki çatışmaları yapıcı, etkili ve barış içinde çözebilmeleri için bir seçenek yaratacağını düşünmekteyiz. “İnsanlar okulda öğrendikleri matematik, fizik ve tarih gibi alan bilgilerini her yere götüremezler ama, çatışma ve anlaşmazlık çözme becerileri kişi ile birlikte her yere gider ve her ilişkiye dahil olur” (Türnüklü, 2007: 197). Dolayısıyla öğrencilerin okul ortamında ve kişiliklerini oluşturmaya ve oturtmaya çalıştıkları bir dönemde edindikleri iletişim ve çatışma çözme becerileri, onların hayat boyu diğer insanlarla olan iletişiminde ve sosyal ilişkilerinde önemli bir rol oynayacaktır.

1.3. Sayıtlar

Çatışma çözme programlarının hazırlanmasında; etkili öğretim programı ve etkili öğretim tekniklerinin kullanılması sonucunda bütün öğrencilerin bu becerileri öğrenebilecekleri göz önünde bulundurulmalıdır. Etkili öğretim ortamlarının

hazırlanmasıyla çatışma çözme ve müzakere becerileri, akademik becerilerin öğretilmesi gibi öğretilmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Hazırlanmış olan bu müzakere becerileri programı lise öğrencilerine yönelik beceriler ile sınırlıdır. Bazı düzenlemeler yapılarak İlköğretimin 2. kademesinde de kullanılabilmesi düşünülmekle birlikte, daha alt sınıflarda uygulanabilmesi ancak içeriğin söz konusu yaş gruplarının seviyelerine göre yeniden düzenlenmesi ile mümkün olabilecektir.

Çatışma çözmeye yönelik beceriler, programa dâhil edilen becerilerle sınırlıdır. Bu etkinlikler sınıf ortamı içinde bütün öğrencilerin katılacağı ve uygulayacağı biçimde düzenlenmelidir.

Etkinlikler, uygulamada zorluk ve engel oluşturmaması düşüncesiyle mümkün olduğunca materyal kullanılmadan veya kolaylıkla temin edilebilecek materyaller kullanılarak hazırlanmıştır.

Alanyazın ulaşılabilen kaynaklarla sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Bu çalışmanın temel kavramlarına ilişkin tanımlar aşağıda verilmiştir:

Çatışma: “Birbirine uymayan etkinliklerdeki, çıkarlardaki, isteklerdeki, değerlerdeki farklılıklar ya da kişiler arasında yaşanan rekabet” (Deutsch,1973; aktaran Taştan, 2004: 14). Çatışmalar normal yaşamın bir parçasıdır ve bireyin büyümesine yardım eden bir yanı vardır (Korkut, 2004).

Çatışma Çözme: Tarafların başarılı bir sonuç elde edilinceye dek aynı fikirde olmadıkları konu veya durum üzerinde çalışması süreci (Korkut, 2004).

Pozisyon: Kişinin yaşadığı soruna çözüm olarak istediği ve talep ettiği şey, kişinin “ne” istediği (Bodine, Crawford ve Schrumph, 2002).

Çıkar: Soruna neden olan gerçek istek, kişinin “niçin” istediği (Bodine, Crawford ve Schrumph, 2002; 2007: a) Pozisyon yerine çıkarlara odaklanmak sorunların çözümünde önemli bir ilkedir.

Empati: “Empati, bir insanın, kendisini karşısındaki insanın yerine koyarak onun duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlamasıdır” (Dökmen, 2006: 135). “Kişilerarası anlaşmazlıkların çözüm sürecinde sorunu, karşı tarafın gördüğü gibi görmek önemli bir aşamadır” (Türnüklü, 2006: 28).

Müzakere: “Anlaşmazlık yaşayan bireylerin anlaşmaya varmak üzere tartışmaları” (Bodine, Crawford ve Schrumph, 2007: a). Müzakerelerde her iki tarafı tatmin edecek kazan-kazan yaklaşımı ile sonuca ulaşmak hedeflenir (Gökçül, 2005).

Etkin Dinleme: Anlamak için dinleme şeklinde de ifade edilen etkin dinleme, kişinin kendi söyleyecekleri üzerinde düşünmek yerine karşıdakinin ne söylediğine dikkat etmesidir ve vücut diliyle, karşıdakinin söylediklerini, duygu ve düşüncelerini özetleyerek veya kendi ifadeleriyle geri yansıtarak karşıdakinin dinlendiği ve anlaşıldığı iletisi verilir (Bodine, Crawford ve Schrumph, 2002).

Ben Dili: Duygu ve düşüncelerimizi içtenlikle ve başkalarıyla ilgili değerlendirme ve yorumlarımızı değil, kendi duygu ve yaşantılarımızı ifade etme tarzıdır (Gordon, 2005; aktaran Tapan, 2006).

BÖLÜM II

İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde çatışma, çatışma çözme, müzakere ve müzakere becerileri ile ilişkili kavramlar kuramsal çerçeve içinde ele alınmış, ilgili araştırmalar işlenmiştir.

2.1. Çatışma ve Çatışma Çözme

“İnsan sosyal bir varlık olduğundan, yalnız olmak yerine başkalarıyla birlikte olmayı tercih eder. Başkalarıyla bir arada olmanın ve etkileşimde bulunmanın doğal sonucu olarak da kişiler arası çatışmalar ortaya çıkmaktadır” (Uysal, 2006: 1).

2.1.1. Çatışmanın Tanımı

Türk Dil Kurumu sözlüğü çatışma kelimesini; “çatışmak işi, silahlı büyük kavga, arbede” olarak tanımlamaktadır (Güncel Türkçe Sözlük, 2007). Görüldüğü üzere Türk dilinde “çatışma” kelimesine negatif ve şiddeti çağrıştıran bir anlam yüklenmektedir.

Merriam-Webster sözlüğüne başvurduğumuzda ise, çatışma (conflict) kelimesi ilk sırada benzer bir şekilde “dövüş, muharebe, savaş” olarak tanımlanmakla birlikte, diğer tanımlarda; “zıt tarafların rekabete dayanan ve karşıt eylemleri: (farklı fikirlerden, çıkarlardan veya kişilerden kaynaklanan) muhalif durum veya eylem, zıt veya karşıt ihtiyaçlar, dürtüler, arzular ya da dışsal veya içsel taleplerden kaynaklanan zihinsel uğraş” ifadeleri yer almaktadır (Merriam-Webster Online Dictionary, 2007).

Thank You for previewing this eBook

You can read the full version of this eBook in different formats:

- HTML (Free /Available to everyone)
- PDF / TXT (Available to V.I.P. members. Free Standard members can access up to 5 PDF/TXT eBooks per month each month)
- Epub & Mobipocket (Exclusive to V.I.P. members)

To download this full book, simply select the format you desire below

